

Огієнко І.С. (Київ, Україна)

**Функціонально-семантичні особливості дискурсивного слова САНКИМ
(на матеріалі текстів сучасних болгарських мас-медіа)**

*Стаття присвячена опису основних значень і функцій дискурсивного слова **санким** у текстах сучасних болгарських мас-медіа. Продемонстровано, що **санким** може мати різні значення і виконувати різні функції. Описано контекстуальні вживання **санким**, комплексно проаналізовані семантичні, морфологічні, синтаксичні і структурні характеристики **санким**.*

Ключові слова: санким, дискурсивні слова, семантика, мас-медіа, текст.

*У статті описані основні значення і функції дискурсивного слова **санким** в текстах сучасних болгарських мас-медіа. Показано, що **санким** може мати різні значення і виражати різні функції. Описано контекстуальне використання **санким**, комплексно проаналізовані семантичні, морфологічні, синтаксичні і структурні характеристики **санким**.*

Ключевые слова: санким, дискурсивные слова, семантика, масс-медиа, текст.

*This article describes the main meanings and functions of discourse word **sankim** in modern Bulgarian media text. The analysis demonstrates that **sankim** have various meanings and can express the different functions. The analysis demonstrates the kontekstual using of **sankim**, semantic, morphological, syntactic and structural characteristics of **sankim**.*

Key words: sankim, discourse words, semantics, mass-media, text.

Дослідження дискурсивних слів є актуальною проблемою сучасного мовознавства. Ця група слів активно вивчається з 50-х років ХХ століття. Існує значна кількість праць, присвячених опису дискурсивних слів, що відрізняються методами і підходами їх аналізу. Це пояснюється неоднорідною частиномовною приналежністю цієї групи лексем та їх семантичною і функціональною багатозначністю.

На сьогодні термін дискурсивні слова широко використовується у дослідженнях з мовознавства. Він пов'язується з „особливою групою слів, принципово важливою властивістю яких є їх безпосередній зв'язок з функціонуванням дискурсу” [3, 7] для забезпечення його формально-граматичної і змістової зв'язаності. У болгарській мові наявна значна кількість дискурсивних слів, запозичених з турецької мови. Можна припустити, що це зумовлене тривалим тісним контактуванням болгарської і турецької мови і ситуацією білінгвізму, що існувала протягом кількох століть. Одним із таких дискурсивних слів є *аджеба*.

У даній статті зроблений функціонально-семантичний аналіз дискурсивного слова *аджеба* на основі аналізу його контекстуальних вживань у текстах сучасних болгарських мас-медіа. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання таких завдань: описати семантичні та функціональні характеристики *аджеба* та визначити його місце у текстах сучасних болгарських мас-медіа.

Ілюстративний матеріал для статті добивався зі сторінок газет „Сєга”, „Труд”, „Новинар” і „Дневник”, частина контекстів підібрана у довільному порядку з мережі інтернет за допомогою пошукової системи google, яка дає можливість використовувати інтернет як великий хаотичний корпус.

Основна проблема у описі дискурсивних слів полягає у тому, щоб пов'язати значення дискурсивних слів, яке подається у словниках, і ті види контекстів, у яких ці дискурсивні слова вживаються [4, 305]. У більшості лексикографічних описів дискурсивні слова представлені як позбавлені власне значення; наводяться лише типи контекстів, у яких вони вживаються; або ж наводиться дуже узагальнене значення і при цьому залишається незрозумілим, як воно реалізується у конкретних контекстах. Оскільки дискурсивні слова тісно пов'язані з контекстом і розмежування значення дискурсивного слова і значення контексту є досить складним, то для багатьох дискурсивних слів характерна здатність повністю збігатися з контекстом, дублюючи семантику його окремих фрагментів. На думку І.Б. Левонтіної [5, 305], ототожнити тлумачення дискурсивного слова ще складніше, ніж повнозначного. Вживання дискурсивних слів мовцем загалом суттєво недоосмислене і невідрефлектоване, порівняно з повнозначними словами [5, 305]. Побудова тлумачень дискурсивних слів не базується на мовній свідомості. У самого носія мови не виникає відчуття, що, вживаючи дискурсивне слово, він передає значення.

У словниках подаються такі значення санким (фонетичні варіанти - *са́нким* [1; 2; 6; 7; 8; 11], *санки* [1; 1; 3; 9; 10; 11], *санке* [10], *сѣнки* [1], *санкян* [1], *сенким* [1], *сайким* [11]): для підкреслення – а втім, втім, але, проте [1; 11], для вказівки на доречність (переважно випадкову) – так би мовити, як кажуть, між іншим [1; 2], для нереального порівняння – наче, мов, ніби, буцім [1; 2; 11; 12], врешті-решт [1; 10; 12], невже [1; 2; 11], щоб не [1; 11], саме, точно, якраз [1; 2], для вказівки на висновок, узагальнення – тобто, значить, відповідно, отже [1; 2; 10; 11], іншими словами [1], оскільки [1].

Санким походить від турецького слова *sanki/ sankim* (застаріла форма) «ніби, неначе», що є посилювальною часткою в запитальних реченнях. *Sanki* складається з поєднання двох слів *san* і *ki*, що буквально означають «думай, що», у якому турецьке *san* є наказовою формою 2 особи однини дієслова *san* «думати, уважати», а частка *ki* «що» походить із перської мови [1]. На думку С.Младенова, *sanki* має аріоалтайський корінь [12].

Санким Р 'Адресант не може з упевненістю говорити про Р; адресантові здається, що може бути Р; адресант припускає, що Р, тому що чув про це від когось'.

Санким може вводити припущення адресанта про мету дії суб'єкта висловлення. *Васко Станаілов пусна електронното издание на вестника си – санким да ви извиси духовно!* (www.pro-anti.net/show.php?article=1&issue=725). Автор не знає, чому сталося Р, але має припущення щодо цього. «*То затуй санким аспаруховият мост вече ведньж падна*», – *обажда се незлобливо Митю* (www.all.bg/printthread.php/cat/board/main/1242321/type/thread).

Автор не поінформований про Р, тому покладається на особисте враження. *Санким, ако му гледаш лицето, прилича на живо, ... но кой знае* (24 часа, 22.06.2004).

Уживання *санким* свідчить про те, що автор не знає, коли знову звернеться до наслідків дії Р, або не впевнений у тому, чи звернеться до них узагалі. *Затова той грижовно файлира фотографията и я соипли в личната си директория. Санким не се знае кога може да дотрябва* (Сега, 15.03.2000).

Санким маркує зміну поглядів адресанта: раніше він уважав одне, а потім категорично змінив своє бачення. *После се сетих, че графоманът съм аз, санким, не е задължително другият да ми споделя* (www.bukvite.com/poem/docid=35129).

За допомогою *санким* автор уводить свій коментар стосовно подій, явищ, суб'єктів висловлення. *И с новите никому неизвестни водачи (санким първите водачи на СДС бяха много известни!) може да стане след време същото* (Сега, 16.11.2006).

Санким може вводити пояснення іншомовної назви (*Бодигардовеце, санким телохранителите, били сацисани и настанала суматоха* (www.actualno.com/news_107287.html.) чи переклад іншомовного вислову (...*В крайна сметка verba volant, scripta manent. Думите отлитат, писаното остава, санким* (Сега, 13.03.2002).), які можуть бути незрозумілими усім читачам.

Санким може вводити слова інших осіб, тобто маркувати чуже мовлення. *...Той казваше, че, санким, оцетът за гласа помага* (*Труд*, 20.06.2003). *Санким* уживається, коли автор не був очевидцем подій, а чув про них від інших осіб. *Санким* уводить чужу інформацію про подію чи враження від неї. *...Санким, те били удивени на простотията на Станишева* (*Дума*, 21.10.2003). *Санким* уживається, коли адресант підсумовує результати Р, очевидцем яких він не міг бути. *...Такива, санким, различни щуротии се случват по Кратунските мерии!* (*Стандарт*, 19.12.2000). У поодиноких випадках *санким* може дублювати вставні слова на позначення чужого мовлення. *Приказват, санким, че ще изберат...* (www.slovo.bg/old/vaz18911893/knhama.htm).

Автор може мати на увазі цілком протилежне до того, що вводить за допомогою *санким*. *Политически убийства през социализма. Санким през демокрацията политически убийства няма! Има, разбира се!* (www.news.ibox.bg/news/id_19317).

У висловленні *санким Р, Q* навіть якщо Р відбувається насправді, Q не здійсниться за жодних обставин. *Залата слушаше ... драматично зададени риторични въпроси от сорта на «Сните ли спокойно, г-н Костов?»*. *Санким и да не спи, ще си признае ли?* (Сега, 18.05.2000).

У висловленні *Р, санким Q санким Q* може пояснювати не зрозумілі дії Р. *А тя в геройска поза като Чапаев с краставичка в ръка отбива атаките – санким не та не!* (www.dnes.dir.bg/2007/11/25/news2373723).

Санким уживається, коли тривалий час було невідомо про перебіг події. *Санким* підкреслює її результат, який може не співпадати з очікуваним. *Живи са,*

санким, овцекрадите от Долния Дунав (www.novazora.net/2007/issue07/index456).

Санким уживається для акцентування уваги читача. *Чувате ли, санким? Протести има* (www.gracebg.org/spisanie/blagodat_2003-02.doc).

Санким може вживатися у функції запитального слова й формувати питання. *Санким не можем да отидем в която страна си искаме?* (Сега, 01.04.2006). Санким надає запитанню додаткового семантичного відтінку незадоволення (*Санким не беше ли съвсем достатъчно да свършат работата само официалните делегати?* (24 часа, 16.01.2001)) або обурення (*Санким не сме се чели Достоевски?* (Сега, 24.09.2005)). За допомогою санким автор намагається переконати читача, що слід уважати саме так, як він. *Добре сме си с турците – гледайте си кефа! Че не е ли тъй, санким?* (Дневник, 27.03.2001).

За граматичними характеристиками, як зазначено в лексикографічних джерелах, санким відповідає часткам [50; 300; 350]. *И аз имам влияние. Ако не вярваш, санким да ми изскокнат и двете очи!* (www.slovo.bg/showwork.php/ID=14). Окрім цього, санким може виконувати функцію компаративної зв'язки, яка виражається за допомогою еднальних сполучників. *Защо го хвалиш като за последно, санким няма да го видим повече?* (www.vsekiden.com/print2.topic=14993). Також властивою для санким є функція вставного слова. *Лесно било, санким, на умряло куче нож да вадиш* (Дума, 04.09.2006).

Для санким характерним є вживання в контексті дієслів мовлення *казвам/ кажа, говоря*, не дублюючи їх функції. *Казвам, санким, ако сгреших, прощавайте, обърна се дядо към мене* (www.bglog.net/obrazovanie/pages/posts/?bid=ea50cc5b-a71f).

Санким властиво вживатися поряд із часткою *де*, таким чином посилюючи припущення. *Тамън си бях написала нещо..., ама вече е безпредметно да го пускам. Та това е и моето мнение санким де* (www.protest.hub.org/2006/06/08/victory).

Уживання ДС санким характерне для умов, коли автор невпевнений у правдивості змісту висловлення. Це може бути обумовлене тим, що адресантові здається, що може бути Р, проте він не має відповідної мотивації цьому, або адресант припускає, що Р, тому що так уважає хтось інший. Санким вводить пояснення адресанта, правдивість якого може бути сумнівною у зв'язку з відсутністю в нього належної компетенції. З іронічною метою за допомогою санким автор вводить цілком протилежну до власного погляду на подію думку. Санким може виступати у функції запитального слова й формувати питання, марковані відтінками незадоволення, обурення. Для нього характерними є контексти з дієсловами *кажа, говоря*, часткою *де*.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Български етимологичен речник / Ред. В.И.Георгиев. — София: БАН, Институт за българския език, 1971 — 1986. — Т. 1.;
2. Геров Н. Речник на българския език. Фототипно издание. — София: Български писател, 1975-1978. — Т.1.;
3. Дискурсивные слова русского языка: опыт контекстно-семантического описания/ под ред. К.Киселевой и Д.Пайара. — М.: Метатекст, 1998. — 447 с.;
4. Левонтина

И.Б. Об одной загадке частицы *ведь* // www.dialog.ru/archiv/2005; **5.** Левонтина И.Б. Ишь // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура / Отв. ред. Ю.Д. Апресян. — М.: Языки славянской культуры, 2004. — С. 305-318; **6.** Речник на българския език : [в 11 т.]. — София : Изд-во на БАН (I–VII т.), Проф. Марин Дринов (от VIII т.). — 1977 – 20 . Т. 1. А – Б [ред. К. Чолакова]. — 1977. — 910 с.; **7.** Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата от XIX и XX век / [С. Илчев, А. Иванова, А. Димова, М. Павлова]. — София : БАН, 1974. — 606 с.; **8.** Речник на турските думи в съвременния български печат / Весела Кръстева. — София : Лаков ПРЕСС, 2000. — 127 с.; **9.** Речник на чуждите думи в българския език с приложения/ Иван Габеров, Диана Стефанова / 5 издание. — Велико Търново: GABEROFF, 2002. — 927 с.; **10.** Тълковен речник на турцизмите в българския език / В. Кръстева. — София: СКОРПИО ви, 2003. — 248 с.; **11.** A dictionary of turkisms in Bulgarian / Alf Grannes, Kjetil Rå Hauge, Naurye Süleymanoğlu. — Oslo: Novus forlag, 2002. — 604 p.; **12.** *Hauge K. Rå.* Ways of asking: the «question particle» *acaba/ adžeba* in Turkish and Bulgarian / Kjetil Rå Hauge // Езиковедски изследвания в чест на 75-годишнината от рождението на ст.н.с. I ст. д.ф.н. Йордан Пенчев / съст. И. Куцаров, В. Райнов, М. Лакова. — София : Артграф, 2006. — P. 542–546.

Оришечко-Бартоха Т.А. (Черкаси, Україна)

Polskie wykrzykniki emotywnie: sposoby ich odtworzenia w ukraińskim przekładzie

У статті розглянуто прийоми перекладу польських емотивних вигуків українською мовою. Виділено основні шляхи їх відтворення у перекладі, а саме: словниковий відповідник, варіантний відповідник, функціональний відповідник, контекстуальна заміна, додавання вигуку в цільовому тексті.

Ключові слова: емотивний вигук, польсько-український художній переклад, прийом перекладу, контекст, афективне значення.

В статье рассматриваются приемы перевода польских эмотивных междометий на украинский язык. Выделяются основные приемы их передачи в переводе: словарное соответствие, вариантное соответствие, функциональное соответствие, контекстуальная замена, дополнение междометия в тексте перевода.

Ключевые слова: эмотивное междометие, польско-украинский художественный перевод, прием перевода, контекст, аффективное значение.

The article highlights techniques of translating Polish emotive interjections into Ukrainian. The principal methods have been discerned: dictionary correspondence, variant correspondence, functional equivalent, contextual substitution, addition of an interjection in the target text.

Key words: emotive interjection, Polish-Ukrainian literary translation, translation technique, context, affective meaning.